

УДК 37.026+371.671.11

ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Д. О. Пузіков,кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач відділу інновацій та стратегій розвитку освіти
Інституту педагогіки НАПН України**e-mail:** dmitp@ukr.net

У статті здійснено обґрунтування електронного посібника як засобу підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти. Розкрито структуру готовності суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти. Стисло описано компоненти готовності педагогічних працівників до означеної діяльності: мотиваційний, когнітивний, операційний. Розкрито структуру електронного посібника (текстові й позатекстові (медіа) матеріали) та його зміст, виділено основні тематичні блоки, засвоєння яких є необхідним для підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти. Обґрунтовано, що оптимальною формою презентації посібника є веб-сайт (веб-портал). Виділено та обґрунтовано основні функції електронного посібника з підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти: інформаційну, комунікативну, організаційну, координувальну, систематизувальну, виховну, розвивальну, мотиваційну, самоосвітню, закріплення, самоконтролю, функції диференціації та індивідуалізації підготовки суб'єктів освітньої діяльності. Означені функції електронного посібника є взаємопов'язаними.

Ключові слова: електронний посібник; функції електронного посібника; прогнозування розвитку загальної середньої освіти; суб'єкти освітньої діяльності; підготовка суб'єктів освітньої діяльності.

Постановка проблеми. В Україні відбувається реформування системи загальної середньої освіти. Освітня реформа охопила найвагоміші й найскладніші аспекти її функціонування й розвитку. На порядку денному такі важливі завдання як: забезпечення ефективного фінансування освіти, досягнення реальної автономії її закладів, збільшення прав і зростання відповідальності педагогічних працівників за результати освітньої діяльності, за розвиток своєї професійної компетентності, модернізація змісту загальної середньої освіти, цілевідповідне впровадження

сучасних організаційних форм, методів і засобів навчання, інформаційно-комунікаційних технологій, підготовка вчителів до успішної реалізації цих змін та здійснення інноваційної освітньої діяльності, організація продуктивної взаємодії між школою, учнями й їхніми батьками, громадськістю та роботодавцями тощо [6].

Вирішення означених завдань реформування вітчизняної системи загальної середньої освіти актуалізує запит освітньої галузі на педагогічних працівників, спроможних прогнозувати освітні зміни, створювати й ураховувати прогнози в своїй освітній діяльності. На жаль, рівень готовності суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти не є достатнім і залишає бажати кращого. Отже, реалізація вказаного вище запиту є пов'язаною з цілеспрямованою підготовкою педагогічних працівників до прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Одним з необхідних компонентів процесу такої підготовки є засоби, важливе місце серед яких належить електронним підручникам (посібникам). Такі електронні навчальні видання дають змогу організувати виклад навчального матеріалу, забезпечити самостійну й самоосвітню діяльність здобувачів освіти.

На жаль, у практиці підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти такі електронні підручники (посібники) не застосовують, оскільки вони відсутні. Так само, поки що не розроблено теоретичні положення, необхідні для створення електронних підручників (посібників), які застосовуватимуться в процесі підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підручникотворення є однією з найважливіших проблем теоретичних і прикладних дидактичних досліджень. Цю проблему досліджували відомі українські й зарубіжні вчені, а саме: Ю. Бабанський, В. Беспалько, Н. Бібік, М. Бурда, М. Вашуленко, Л. Величко, Е. Гельфман, Д. Зуєв, В. Ільченко, В. Краєвський, Я. Кодлюк, В. Ледньов, І. Лернер, О. Пометун, В. Редько, О. Савченко, М. Скаткін, Н. Тализіна, О. Топузов та інші.

Проблематику розроблення електронних підручників (посібників) досліджували вітчизняні й зарубіжні вчені: Л. Білоусова, А. Богомолів, В. Вембер, В. Волинський, М. Головка, Л. Гризун, М. Жалдак, Л. Коваль, В. Лапінський, І. Лапшина, В. Редько, О. Топузов, Н. Фіголь, В. Шадхін та інші.

Теорію та практику прогнозування розвитку загальної середньої освіти досліджували Ю. Бабанський, В. Беспалько, Б. Гершунський, Е. Костяшкін, В. Кремень, М. Марієн, Л. Онищук, І. Підласий, М. Скаткін, О. Топузов, О. Тоффлер, Т. Х'юсен та інші.

Однак теорія та практика розроблення електронного підручника (посібника) як засобу прогнозування розвитку загальної середньої освіти, а також структура й функції такого посібника ще не стали предметом наукового дослідження.

Важливими для здійснення цього дослідження стали наукові ідеї О. Топузова, пов'язані з теорією освітньо-педагогічної прогностики [11, 12], концептуальні

положення щодо прогнозування розвитку загальної середньої освіти, висвітлені в працях Л. Онищук [5, 6].

Для визначення змісту підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти враховано наукові результати, одержані автором у процесі розроблення теоретичної моделі прогнозування розвитку загальної середньої освіти [9] та моделі прогнозування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в системі внутрішньошкільної методичної роботи [8].

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування електронного посібника як засобу підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку освіти. Завданнями статті, важливими для реалізації її мети, є такі: розкриття та обґрунтування структури готовності суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти, розкриття структури та функцій електронного посібника, що застосовуватиметься в процесі підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Передусім необхідно вказати на суттєве уточнення поняття «електронний підручник (посібник)», яке здійснено в новому Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 р. Згідно із згаданим Законом, до електронних підручників і посібників належать «електронні навчальні видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію» [4].

Таким чином, електронний підручник (посібник) не можна співвідносити лише з опублікованою в мережі Інтернет електронною версією (наприклад, у doc або pdf форматі) друкованої навчальної книги. Такий засіб навчання обов'язково повинен містити посилання на внутрішній словник, пов'язані з ним або розміщені в мережі текстові документи, медіа-файли (аудіо-, відеоматеріали), інші сайти [7]. Електронний посібник може також містити практичні завдання, електронні тести, пов'язані з його текстовими матеріалами.

На нашу думку, у структурі електронного посібника, який стане засобом підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти доцільно виділити два основні компоненти: текстовий і позатекстовий.

Текстовий компонент електронного посібника — електронні тексти, до яких можуть належати такі: **вступні**, **основні** (розділи й підрозділи), **додаткові** (документи, фрагменти та посилання на наукові й науково-популярні електронні джерела тощо), **пояснювальні** (наприклад, словник), **заклучні** (узагальнення, висновки).

Позатекстовий компонент електронного посібника міститиме значний обсяг **медіа-файлів** (аудіо- та відеофайлів (або посилань на них), ілюстрацій, схем, діаграми тощо), пов'язаних з текстами посібника, а також **методичний апарат** (запитання, завдання, вправи, тести самоконтролю) та **апарат орієнтування** (зміст, рубрикація, тематичні символи тощо), які забезпечуватимуть інтерактивну взаємодію з користувачем.

Вивчення користувачем текстового матеріалу певного розділу (підрозділу) електронного посібника супроводжуватиметься переглядом ним певної відеоінформації, ілюстрацій, а також виконанням практичних завдань і вправ на закріплення інформації. Вивчення певного тематичного блоку завершуватиметься проходженням користувачем тесту самоконтролю, відповідно до результатів якого йому запропонують або перейти до засвоєння наступного розділу (підрозділу), або до опрацювання додаткової інформації — виправлення помилок.

Оскільки презентований нами електронний посібник є засобом підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти, доцільно вказати на тематичні блоки вказаної вище підготовки та її результат — готовність суб'єктів освітньої діяльності до цього прогнозування.

Аналіз наукової літератури [5, 6, 11, 12] та результати проведеного дослідження [7, 8, 9] дає нам змогу виділити тематичні блоки, які стануть основою змісту електронного посібника з підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти, а саме:

- теоретико-методологічні засади освітньо-педагогічного прогнозування;
- прогностичні знання, вміння й навички сучасного вчителя; компоненти готовності до освітньо-педагогічного прогнозування в структурі його професійної компетентності;
- система загальної середньої освіти, її функціонування й розвиток як об'єкти прогнозування;
- прогнозування й управління розвитком загальної середньої освіти;
- особливості прогнозування розвитку загальної середньої освіти залежно від рівня управління нею;
- етапи прогнозування розвитку загальної середньої освіти;
- методи й засоби прогнозування розвитку загальної середньої освіти;
- ресурси прогнозування розвитку загальної середньої освіти;
- прогнозна документація;
- результати прогнозування розвитку загальної середньої освіти; урахування освітніх прогнозів в освітній діяльності.

Означення тематичних блоків дає змогу перейти до розкриття структури готовності суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Зауважимо, що відповідно до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р., суб'єктами освітньої діяльності є фізичні та юридичні особи, що провадять освітню діяльність [4]. У цьому дослідженні ми розглядатимемо лише готовність фізичних осіб, які здобули педагогічний фах та працюють у системі загальної середньої освіти.

За визначенням С. Д. Максименка, готовність до діяльності — це «стан мобілізації психологічної та психофізіологічної систем людини, які забезпечують її виконання». Учений виділяє операційний, мотиваційний, психофізіологічний та соціально-психологічний складники готовності до діяльності [2, с. 137–138]. На

основі цих теоретичних положень, ми можемо виділити такі компоненти готовності суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти як: мотиваційний, когнітивний, операційний.

Мотиваційний компонент готовності, сукупність мотивів і цілей суб'єктів освітньої діяльності спонукатимуть до прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Когнітивний компонент містить сукупність наукових знань означених суб'єктів про систему загальної середньої освіти, процес її розвитку, теорію, методологію (сукупність методів та засобів) і практику його прогнозування.

Сформований операційний компонент готовності передбачає володіння уміннями й навичками, досвідом прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Означені аспекти готовності мають бути враховані в структурі (текстовому й позатекстовому матеріалі) й змісті (тематичних блоках, розділах (підрозділах) електронного посібника.

Дослідження електронного посібника як засобу підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти вимагає чіткого виділення й обґрунтування його функцій.

Функціональне призначення навчальної книги розглядалося багатьма вітчизняними й зарубіжними вченими: Е. Гельфман, Д. Зуєвим, І. Лернером, В. Максаківським, О. Савченко, М. Скаткіним та іншими.

Д. Зуєв одним із перших розглянув шкільний підручник як багатофункціональну систему, виділив й обґрунтував дидактичні функції навчальної та навчально-методичної літератури (інформаційну, систематизувальну, функцію закріплення, функцію самоконтролю, самоосвітню, розвивальну, виховну, інтегровальну, координувальну) [4, с. 58–60], які, на нашу думку, й дотепер залишаються актуальними, можуть (з певними зауваженнями) застосовуватися для аналізу електронних підручників і посібників. Однак перелік цих функцій можна розширити. Так, видатний український вчений О. Савченко вказала, що «у сучасних підручниках має бути система завдань, які б забезпечували, крім інформаційної, мотиваційну, розвивальну, виховну й прогностичну функції» [10, с. 94]. Розглядаючи психодидактичний підхід до конструювання навчальної й навчально-методичної літератури, Е. Гельфман і М. Холодна обґрунтували керівну й комунікативну функції навчальної книги, а також функції диференціації та індивідуалізації навчання [1, с. 28–33].

На нашу думку, запропонований у цьому дослідженні електронний посібник, що застосовуватиметься у процесі підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти має виконувати зазначені вище функції навчальної та навчально-методичної літератури. Розглянемо реалізацію цих функцій у процесі застосування означеного вище електронного посібника детальніше.

Інформаційна функція електронного посібника є базовою. Реалізація цієї функції забезпечуватиме інформаційні умови, необхідні для сприймання й за-

своєння користувачами навчальної інформації про прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Доцільно відзначити три важливі характеристики вказаної вище інформації:

- по-перше, посібник буде електронною публікацією, тому й інформація, яку він міститиме, буде електронною (складатиметься з цифрових об'єктів, які матимуть різний формат);
- по-друге, інформаційний масив посібника забезпечуватиме реалізацію різноманітних завдань підготовки користувачів до прогнозування розвитку загальної середньої освіти;
- по-третє, електронний посібник забезпечуватиме диференціацію й індивідуалізацію підготовки користувачів до прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Зауважимо одну з найбільших переваг електронного посібника над іншими, друкowanими, засобами підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти — це можливість оперативного оновлення його змісту, яке не вимагатиме значних витрат (як, наприклад, перевидання друкovanого посібника).

Комунікативна функція електронного посібника безпосередньо пов'язана з його інформаційною функцією і проявляється як інформаційний обмін між електронним джерелом, за яким постають його автори (і розробники), і суб'єктами освітньої діяльності, які стануть його користувачами. Зауважимо, що електронний посібник повинен забезпечувати як прямий («розробник-користувач»), так і зворотний зв'язок («користувач-розробник»). Задля цього, сайт (портал) на якому його розміщуватимуть, повинен мати функцію зв'язку користувачів з адміністратором електронного ресурсу. Якщо ж електронний посібник поширюватимуть як програмне забезпечення (комп'ютерна програма), то крім інформації про виробника, на упаковці необхідно вказати адресу, за якою користувачі зможуть надіслати свої звернення (пропозиції, скарги тощо).

У дидактичному аспекті, комунікативна функція електронного посібника виявлятиметься в створенні інформаційних умов для навчального діалогу, за яких користувач не лише отримуватиме «готове» знання, але й самостійно здобуватиме (поглиблюватиме) його в процесі розв'язання практичних завдань (або ж хоча б самостійно шукатиме його в додаткових текстах посібника).

Керівна (організаційна) функція електронного посібника полягає в організації навчальної (самоосвітньої) діяльності користувачів. У разі, якщо електронний посібник застосовуватиметься в процесі формальної й неформальної освіти, він може розглядатися і як електронний засіб навчання, і як інформаційна модель, на основі якої здійснюватиметься процес навчання суб'єктів освітньої діяльності прогнозування розвитку загальної середньої освіти. У разі, якщо мова йде про неформальну освіту, то такий електронний посібник розглядатиметься не лише як її інформаційна, але й методична основа.

Координувальна функція посібника полягає в координуванні освіти й самоосвітньої діяльності, теоретичної та практичної підготовки, індивідуальної й групової (фронтальної) форми навчальної діяльності в процесі підготовки педагогічних працівників до прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Систематизувальна функція полягає в систематизації в електронному посібнику різноманітної й різнопланової навчальної інформації про прогнозування розвитку загальної середньої освіти, необхідної для підготовки суб'єктів освітньої діяльності до його здійснення. Варто відзначити, що електронний посібник може стати моделлю **багатофункціональної інформаційної системи** підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти, тобто його структура та зміст повинні забезпечувати (інформаційно й методично) цю підготовку, формування в учителя компонентів означеної готовності.

Прогностична функція передбачає забезпечення засвоєння користувачами навчальної інформації, яка має випереджальний характер щодо актуального стану прогнозування розвитку загальної середньої освіти, стимулює суб'єктів освітньої діяльності до передбачення розвитку теорії та практики освітньо-педагогічного прогнозування.

Реалізація **виховної функції** електронного посібника передбачає формування ціннісного ставлення вчителя до прогнозування на основі засвоєння системи наукових знань про нього. Ціннісне ставлення до прогнозування спрямовуватиме суб'єкта до відповідальнішого цілепокладання й ретельнішого планування та вибору оптимальних засобів своєї освітньої діяльності на основі її передбачення, економії часу, самоконтролю й самооцінювання тощо.

Розвивальна функція електронного посібника полягає в забезпеченні професійного й особистісного розвитку педагогічного працівника, який ним користується, а саме: його мотиваційних, вольових, інтелектуальних якостей, інноваційного мислення тощо. Як важливе завдання застосування електронного посібника має розглядатися розвиток професійної компетентності вчителя, зокрема її методологічного компонента (здатності оптимально спланувати, організувати, оцінити й скоригувати свою освітню діяльність, максимально правильно й чітко передбачити її цілі й завдання, зміст, найефективніші засоби, перебіг і результати) і методичного компонентів (здатності оптимально реалізувати методику навчання певного предмета). Реалізація розвивальної функції посібника забезпечуватиметься проблемним викладенням його матеріалу, наближенням його змісту до практичних потреб і проблем суб'єктів освітньої діяльності, обсягом і різноманітністю практичних завдань тощо. Важливим як для ефективного застосування електронного посібника в цілому, так і для успішної реалізації його розвивальної функції є врахування таксономії педагогічних цілей Б. Блума в процесі розроблення запитань, практичних завдань, тестів самоконтролю (методичного апарату посібника).

Мотиваційна функція електронного посібника тісно пов'язана з його виховною й розвивальною функціями. Вона полягає в формуванні мотивації (мотивів) до прогнозування розвитку загальної середньої освіти на відповідному рівні управління нею, застосування створених прогнозів задля оптимізації власної освітньої діяльності.

Реалізація електронним посібником **самоосвітньої функції** передбачає створення ним можливості самоосвітньої діяльності вчителя, тобто здійснення педагогічним працівником самостійної теоретичної та практичної підготовки, яка забезпечуватиме його готовність до прогнозування розвитку загальної середньої освіти. Якщо ж учитель вже одержав означену підготовку в процесі формальної (або неформальної) освіти, то електронний посібник має забезпечити можливість поглиблення теоретичних і практичних знань, оволодіння вміннями й навичками розв'язання конкретних прикладних завдань прогнозування розвитку загальної середньої освіти. Задля створення цих можливостей необхідно забезпечити доступне викладення в електронному посібнику теоретичних матеріалів, тісний зв'язок теорії з сучасною освітньою практикою, передбачити достатній обсяг різноманітних практичних завдань тощо.

Функція закріплення передбачає цілевідповідне поєднання в інформаційному матеріалі посібника теоретичної та практичної підготовки, застосування різних форм представлення інформації (текст, розповідь, ілюстрація, проблемне завдання), підкріплення теоретичних положень завданнями на застосування їх на практиці тощо.

Функція самоконтролю полягає в обов'язковому тестовому оцінюванні результатів вивчення користувачем кожного тематичного блоку посібника, ознайомлення його з результатами тесту, можливостями коригування рівня підготовки.

Функція диференціації підготовки суб'єктів освітньої діяльності забезпечуватиметься надлишковістю позатекстової інформації, що створюватиме можливість вибору користувачем аудіо- та відеоінформації, практичних завдань, які найповніше відповідатимуть його пізнавальним і професійним інтересам.

Реалізація **функції індивідуалізації** підготовки суб'єктів освітньої діяльності передбачатиме застосування механізмів зворотного зв'язку (на основі відповідного програмного забезпечення), що забезпечить визначення та оптимальне поєднання темпу засвоєння та складності навчальної інформації.

Зазначимо, що всі вказані вище функції означеного електронного підручника є взаємопов'язаними.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснене дослідження дає підстави стверджувати, що електронний посібник з підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти — це багатofункціональна інформаційна модель означеної вище підготовки.

Електронний посібник можна розглядати як один з оптимальних засобів підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної серед-

ньої освіти, оскільки сприяє її здійсненню як у межах формальної (здобуття вищої освіти) і неформальної (підвищення кваліфікації) освіти (в групі або індивідуально), так і в межах інформальної освіти (самоосвіти).

Структура електронного посібника міститиме текстовий (різноманітні електронні тексти) і позатекстовий компоненти (медіа-файли, методичний апарат, апарат орієнтування), які враховуватимуть змістове наповнення (теми) підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти. У змісті електронного посібника повинен відображатися процес формування структурних компонентів готовності суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти: мотиваційного, когнітивного, операційного.

Оптимальною формою презентації посібника є веб-сайт (веб-портал).

Проведене дослідження дає змогу виділити та обґрунтувати основні функції електронного посібника з підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти, а саме: інформаційну, комунікативну, організаційну, координувальну, систематизувальну, виховну, розвивальну, мотиваційну, самоосвітню, закріплення, самоконтролю, функції диференціації та індивідуалізації підготовки суб'єктів освітньої діяльності. Означені функції електронного посібника є взаємопов'язаними.

Перспективи подальших досліджень пов'язано із розробленням програми підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти, створенням на її основі означеного електронного посібника, представленням його у вигляді інтернет-сайту (або комп'ютерної програми). Зазначене вище дасть змогу перейти до впровадження й практичного застосування цієї розробки в процесі підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Використані джерела

1. Гельфман Е. Г. Психодидактика школьного учебника. Интеллектуальное воспитание учащихся. / Е. Г. Гельфман, М. А. Холодная. — СПб.: Питер, 2006. — 384 с.
2. Енциклопедія освіти. / Акад. пед наук України, головний ред. В. Г Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. — 2017. — № 38–39. — Ст. 380.
4. Зуев Д. Д. Школьный учебник / Д. Д. Зуев. — М.: Педагогика, 1983. — 240 с.
5. Онищук Л. А. Концепція прогнозування розвитку загальної середньої освіти / Л. А. Онищук. — К.: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2016. — 32 с.
6. Онищук Л. А. Нова українська школа: реалії і перспективи. / Л. А. Онищук. // Український педагогічний журнал. — 2018. — № 1. — С. 47–54.
7. Пузіков Д. О. Модель прогнозування підручника для нової української школи / Д. О. Пузіков // Проблеми сучасного підручника зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. О. М. Топузов]. — К.: Педагогічна думка, 2017. — Вип. 19. — С. 274–284.

8. Пузіков Д. О. Модель прогнозування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в системі внутрішньошкільної методичної роботи / Д. О. Пузіков // Український педагогічний журнал. — 2016. — № 4. — С. 86–93.
9. Пузіков Д. О. Теоретична модель прогнозування розвитку загальної середньої освіти / Д. О. Пузіков. // Український педагогічний журнал. — 2017. — № 4. — С. 128–137.
10. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. — 2-ге вид. / О. Я. Савченко. — К.: Грамота, 2013. — 504 с.
11. Топузов О. М. Дидактична прогностика в контексті теоретико-методичного забезпечення створення сучасного підручника / О. М. Топузов // Проблеми сучасного підручника зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. О. М. Топузов]. — К.: Педагогічна думка, 2014. — Вип. 14. — С. 12–20.
12. Топузов О. М. Педагогічна прогностика: теоретико-методична основа прогнозування розвитку педагогічних наук і педагогічної практики / О. М. Топузов // Рідна школа. — 2014. — № 7. — С. 32–38.

References

1. Gel'fman E. G. Psihiodidaktika shkol'nogo uchebnika. Intellektual'noe vospitanie uchashhhsja. / E. G. Gel'fman, M. A. Holodnaja. — SPb.: Piter, 2006. — 384 s.
2. Entsyklopediia osvity. / Akad. ped nauk Ukrainy, holovnyi red. V.H Kremen. — K.: Yurinkom Inter, 2008. — 1040 s.
3. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 05.09.2017 № 2145-VIII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 2017. — № 38–39. — St. 380.
4. Zuev D. D. Shkol'nyj uchebnik / D. D. Zuev. — M.: Pedagogika, 1983. — 240 s.
5. Onyshchuk L. A. Kontseptsiiia prohnozuvannia rozvytku zahalnoi serednoi osvity / L. A. Onyshchuk. — K.: Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy, Pedahohichna dumka, 2016. — 32 s.
6. Onyshchuk L. A. Nova ukrainska shkola: realii i perspektyvy. / L. A. Onyshchuk. // Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal. — 2018. — № 1. — S. 47–54.
7. Puzikov D. O. Model prohnozuvannia pidruchnyka dlia novoi ukrainskoi shkoly / D. O. Puzikov // Problemy suchasnoho pidruchnyka zb. nauk. prats / [red. kol.; holov. red. O. M. Topuzov]. — K.: Pedahohichna dumka, 2017. — Vyp. 19. — S. 274–284.
8. 8. Puzikov D. O. Model prohnozuvannia rozvytku zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu v systemi vnurishnoshkilnoi metodychnoi roboty / D. O. Puzikov // Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal. — 2016. — № 4. — S. 86–93.
9. Puzikov D. O. Teoretychna model prohnozuvannia rozvytku zahalnoi serednoi osvity / D. O. Puzikov. // Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal. — 2017. — № 4. — S. 128–137.
10. Savchenko O. Ia. Dydaktyka pochatkovoї osvity: pidruch. dlia vyshch. navch. zakl. — 2-he vyd. / O. Ia. Savchenko. — K.: Hramota, 2013. — 504 s.
11. Topuzov O. M. Dydaktychna prohnostyka v konteksti teoretyko-metodychnoho zabezpechennia stvorennia suchasnoho pidruchnyka / O. M. Topuzov // Problemy suchasnoho pidruchnyka zb. nauk. prats / [red. kol.; holov. red. O. M. Topuzov]. — K.: Pedahohichna dumka, 2014. — Vyp. 14. — S. 12–20.
12. Topuzov O. M. Pedahohichna prohnostyka: teoretyko-metodychna osnova prohnozuvannia rozvytku pedahohichnykh nauk i pedahohichnoi praktyky / O. M. Topuzov // Ridna shkola. — 2014. — № 7. — S. 32–38.

Пузиков Д. О.

ЭЛЕКТРОННОЕ ПОСОБИЕ КАК СРЕДСТВО ПОДГОТОВКИ СУБЪЕКТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ К ПРОГНОЗИРОВАНИЮ РАЗВИТИЯ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье осуществлено обоснование электронного пособия как средства подготовки субъектов образовательной деятельности к прогнозированию развития общего среднего образования. Раскрыта структура готовности субъектов образовательной деятельности к прогнозированию развития общего среднего образования. Кратко описаны компоненты готовности педагогов к указанной деятельности: мотивационный, когнитивный, операционный. Раскрыта структура электронного пособия (текстовые и внетекстовые (медиа-файлы и пр.) материалы) и его содержание, выделены основные тематические блоки, усвоение которых необходимо для подготовки субъектов образовательной деятельности к прогнозированию развития общего среднего образования. Обосновывается, что оптимальной формой презентации пособия является веб-сайт (веб-портал). Выделены и обоснованы основные функции электронного пособия, предназначенного для подготовки субъектов образовательной деятельности к прогнозированию развития общего среднего образования. Это информационная, коммуникативная, организационная, координирующая, систематизирующая, воспитательная, развивающая, мотивационная, самообразовательная, функции закрепления и самоконтроля, функции дифференциации и индивидуализации подготовки субъектов образовательной деятельности к прогнозированию развития общего среднего образования. Все выделенные функции электронного пособия взаимосвязаны.

Ключевые слова: электронное пособие; функции электронного пособия; прогнозирование развития общего среднего образования, субъекты образовательной деятельности, подготовка субъектов образовательной деятельности.

Puzikov D.

ELECTRONIC TEXTBOOK AS A MEANS OF TRAINING SUBJECTS OF EDUCATIONAL ACTIVITY TO PREDICT THE DEVELOPMENT OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

The article provides a substantiation of the electronic textbook as a means of training the subjects of educational activity to predict the development of general secondary education. The electronic textbook is considered as one of the best means of training the subjects of educational activity to predict the development of general secondary education, as it promotes its implementation both within the formal (higher education) and informal (advanced training) education (in group or individually), and as a part of informal education (self-education). The structure of readiness of subjects of educational activity to the prediction of development of general secondary education is revealed. The components of readiness of pedagogical workers for a certain activity are described briefly: motivational, cognitive, operational. The

structure of the electronic textbook (text and non-textual (media) materials) and its content are revealed, the main thematic blocks are identified, the acquisition of which is necessary for the preparation of subjects of educational activity to predict the development of general secondary education. It is substantiated that the appropriate form of presentation of the textbook is a website (web portal). The main functions of the electronic textbook on the training of subjects of educational activity to predict the development of general secondary education are identified and substantiated: informational, communicative, organizational, coordinating, systematic, educational, developmental, motivational, self-education, consolidation, self-control, functions of differentiation and individualization of training of subjects of educational activity. These e-textbook features are interrelated.

The prospects for further research the author connects with the development of the program for training subjects of educational activity to predict the development of general secondary education, the creation on its basis the textbook mentioned above, presenting it as a website (or computer program). The abovementioned issues will allow to proceed to the introduction and practical application of this project in the process of training the subjects of educational activity to predict the development of general secondary education.

Keywords: electronic textbook; e-textbook functions; prediction of the development of general secondary education; subjects of educational activity; training of subjects of educational activity.

УДК 376

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ В СОВРЕМЕННОМ УЧЕБНИКЕ «РАЗВИТИЕ РЕЧИ» ДЛЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ СЛУХА

Е. В. Рахманова,

кандидат педагогических наук, доцент,
начальник отдела методического обеспечения
специального образования Национального института образования
(Республика Беларусь)

e-mail: REV_elena@rambler.ru

Одним из направлений государственной политики в области совершенствования образования является обновление учебного содержания в логике компетентного подхода, которое требует создания современных учебных пособий. В статье рассмотрены новые подходы и технологии в создании первого в Республике Бела-